

Vlada Republike Srpske dodijelila je preko stotinu koncesija za izgradnju malih hidroelektrana. Iako je određeni broj koncesionih ugovora raskinut, primjeri dosad izgrađenih malih hidroelektrana, ukazuju na niz propusta prilikom izdavanja potrebne dokumentacije od strane nadležnih ministarstava kao i na nesagledive posljedice koje na prirodu ostavljaju ovi takozvani ekološki projekti.

Egzaktan primjer prakse zaobilaska zakonskih procedura prilikom ulaganja privatnih investitora u hidropotencijal, upravo je tradicionalno okupljalište bosanskohercegovačke političke elite, nekadašnja oaza netaknute prirode, rijeka Ugar sa njenim pritokama, koja je potpuno devastirana izgradnjom malih hidroelektrana Novakovići, Zapeće i Ilomska.

Koncesija nije dodijeljena u skladu sa zakonom

Dodjela koncesija za projekte MHE "Novakovići" i MHE "Zapeće" sporna je s obzirom da rijeka Ugar predstavlja granično područje između dva entiteta. U slučaju kada se koncesiono dobro nalazi na entitetskoj granici, koncesiju dodjeljuju nadležne državne institucije, što je u konkretnom primjeru Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa te Komisija za koncesije BiH.

Predsjednik Komisije za koncesije BiH, Hamed Mešanović ističe da, koncesije za MHE Novakovići, i MHE Zapeće nisu dodijeljene u skladu sa Zakonom o koncesijama BiH te da je kompletna procedura dodjele koncesija kao i naknadne dokumentacije, izdala Vlada RS i institucije RS-a.

„Kompletna procedura i procedura trebala se provesti putem Komisije za koncesije BiH i Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa. Međutim, koncesije je dodijelila Vlada RS-a i kompletna procedura je proveden kroz institucije RS-a, uz napomenu da su pogonski objekti napravljeni na području F BiH. Najveći dio zemljišta se nalazi na području Federacije BiH. Investitori su u ovom slučaju izvršili uzurpaciju tog zemljišta odnosno tih privatnih posjeda sa područja opštine Dobretići, zbog čega je pokrenut sudski postupak. Komisija za koncesije BiH je pokrenula utvrđivanje činjeničnog stanja nakon što je Ministarstvo šumarstva, poljoprivrede i vodoprivrede Srednjobosanskog kantona tražilo da se provede taj postupak.“

Ivo Čakarić, načelnik opštine Dobretići, na čijoj teritoriji se nalazi dio pogonskih postrojenja za sporne male hidroelektrane, naglašava da upravo zbog činjenice da nadležne institucije nisu nikad pokrenule postupak za rješenje ovog propusta, ova opština na godišnjem nivou gubi od 50.000 do 100.000 KM koncesione naknade.

„Naša općina je izdala suglasnost za izgradnju malih hidroelektrana pod određenim uvjetima koji nisu ispoštovani. Mi u zadnje dvije godine nismo dobili nikakav papir niti je na naš račun uplaćen niti jedan fening naknade. Inspekcije su dolazile ali se ništa nije pokrenulo. Niti od

strane kantona, federacije i države. Iz tog razloga mi ćemo na sljedećim sjednicama Općinskog vijeća donijeti zaključke i poslati ih nadležnim službama. Međutim, očigledno je da je pitanje izgradnje ovih postrojenja političko pitanje i da se ovaj problem riješio kao i svi problemi u našoj državi.“

Radna grupa Komisije za koncesije BiH još 2012. godine utvrdila je niz nepravilnosti prilikom izgradnje MHE “Novakovići”. Činjenica je da su građevinski radovi izvedeni bez građevinske dokumentacije, da je izvršena uzurpacija zemljišta te da institucije BiH, Federacije BiH i Srednjobosanskog kantona nisu izdale niti jedan dokument za izgradnju ovih objekata. Nadležno Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa do danas nije pokrenulo nikakav postupak, iako je ovo koncesiono dobro u njihovoj nadležnosti.

Iz ovog ministarstva ne negiraju ingerencije koncesionim dobrom, ali kako tvrde, uvidom u dokumentaciju Sektora za energetiku, Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH nikad nije zaprimljen niti jedan zahtjev za MHE “Novakovići” i MHE “Zapeće”.

Dakle, nadležno ministarstvo nije upoznato sa navedenim predmetima, što je veoma čudno uzmemo li podatak da je radna grupa Komisije za koncesije BiH zaključke i kompletnu dokumentaciju dostavila nadležnim institucijama nakon sjednice održane 26.03.2014. godine. (Prilog PDF)

Megavati za ministricu godine

Koncesija za MHE “Novakovići” i MHE “Zapeće” na rijeci Ugar dodijeljena je u suprotnosti sa važećim zakonom. Postupak izdavanja dokumentacije investitorima za ove hidroelektrane i hidroelektranu „Ilomska“ na rijeci Ilomskoj od strane Ministarstva za prostorno uređenje, građevinarstvo i ekologiju RS-a na čelu sa Srebrenkom Golić i drugih institucija, također je obilježen nizom nepravilnosti i nedostataka.

Koncesija za izgradnju MHE “Novakovići” izdana je 2006. godine firmi “Eling inženjering” iz Teslića koja nakon niza aneksa na ugovor prelazi u vlasništvo firme „EHE d.o.o.“ koja mijenja instaliranu snagu sa 2.5 MW na 4,9 MW. Sredinom 2012. godine nakon što je elektrana puštena u rad Regulatorna komisija za energetiku izdaje certifikat na snagu od 5,77 MW.

Da se investitori neće pridržavati dokumentacije bilo je vidljivo iz same činjenice da su povećali instaliranu snagu bez naknadnih procjena studija utjecaja na okoliš, kao i iz podatka da su umjesto vodozahvata „tirolskog“ tipa, izgradili klasičnu branu koja nije u skladu sa izdanom ekološkom dozvolom.

Isti investitor, firma “EHE d.o.o. Banja Luka” koja je u vlasništvu austrijsko-slovenačke korporacije „Kelag“ od firme “Metalotehna Kneževo”, kupuje koncesiju za izgradnju MHE “Zapeće” i identično kao i na MHE “Novakovići” povećava instaliranu snagu sa 1.7 MW na

4.1 MW.

Naknadno povećanje instalirane snage najdrastičnije je na MHE „Ilomska“ izgrađenoj na pritoci Ugra, rijeci Ilomskoj. Investitoru „Eling inženjering d.o.o. Teslić“, koncesija za izgradnju male hidroelektrane snage 0.22 MW dodijeljena je 2009. godine. Samovoljno, koncesionar je snagu ove hidroelektrane povećao 22 puta, a danas ona iznosi 4,8 MW. Praksa povećanja snage kroz anekse ugovora u slučaju MHE „Ilomska“, dobila je sudski epilog. Udruženje za zaštitu prirode i prirodnih rezervata Kneževo, Okružnom sudu u Banja Luci podnijelo je tužbu protiv rješenja Ministarstva za prostorno uređenje, građevinarstvo i ekologiju kojim je izdata ekološka dozvola.

Bez obzira na podatak da je Okružni sud u Banja Luci jasno utvrdio da je Ministarstvo za prostorno uređenje, građevinarstvo i ekologiju postupalo suprotno odredbi člana 90 Zakona o zaštiti životne sredine i poništio akt - MHE „Ilomska“ još uvijek neometano radi. (Prilog PDF)

Raj za investitore

Predsjednik Udruženja za zaštitu prirode i prirodnih rezervata Kneževo, Simeun Šodolović naglašava da je kompletan proces izdavanja potrebne dokumentacije za sve tri male hidroelektane na ovom području odrađen u suprotnosti sa procedurama i zakonima.

„Na Ilomskoj su počeli sa 0,22 MW i sve dozvole su bile na tu snagu, da bi na kraju snaga iznosila 4,8 MW. Nakon toga podnosim prijavu protiv Srebrenke Golić sa ciljem da se oduzmu te dozvole. Sud je ukinuo ekološku dozvolu, ali na tu odluku žalbu Vrhovnom sudu ulažu „Eling“ i Ministarstvo. Taj proces je u toku, ali ono što je veoma čudno je da je ekološka dozvola poništena ali Ilomska još uvijek radi.“

Šodolović naglašava i greške napravljene prilikom izvođenja građevinskih radova na MHE „Novakovići“ od konstrukcije brane do činjenice da je izvršeno ravnanje riječnog korita.

„Napravljen je vodozahvat koji nema veze sa zelenom energijom. Tačnije, klasična hidroelektrana gdje je kompletna rijeka presječena i napravljena je akumulacija. Prvo što urade je da bagerom uđu u korito i poravnaju ga, a time uništavaju riblja staništa. Sve izgrađene elektrane koriste se istom matricom. Nakon dobijanja lokacijske dozvole, strojarnice se pomjeraju kako bi se dobila veća snaga na turbinama. To je logika svršenog čina jer osim par udruženja nema nikoga da se buni. Jasno je da od ovog samo investitori imaju korist.“

Iz Ministarstva za prostorno uređenje, građevinarstvo i ekologiju naglašavaju da su u periodu važenja ekoloških dozvola vršene izmjene snaga na navedenim hidroelektranama, međutim kako navode, sve izmjene bile su verifikovane aneksima Ugovora o koncesijama. Nadalje ističu da je svim zainteresiranim stranama omogućeno učešće u javnim raspravama

povodom izgradnje malih hidroelektrana na Ugru. Prigovore ekoloških udruženja o potrebama izrade novih studija utjecaja na okoliš zbog promjena snage elektrana, Ministarstvo negira.

„Na prigovore ekoloških udruženja pristiglih u postupcima koji su vođeni od strane ovog Ministarstva dati su odgovori i obrazloženje o načinu razmatranja prigovora i primjedbi. Nadzor nad primjenom mjera iz ekološke dozvole i nadzor nad primjenom Zakona o zaštiti životne sredine vrši nadležna inspekcija Republičke uprave za inspekcijske poslove i jedinica lokalne samouprave.“

Nataša Crnković iz Centra za životnu sredinu Banja Luka ističe da nadležno ministarstvo nerijetko odobrava izmjenu instalirane snage hidroelektrana bez zahtjeva nove studije uticaja na životnu sredinu. Naglašava i da su promjene snage bez novih studija kršenje Zakona o zaštiti životne sredine.

„To je suprotno Zakonu o zaštiti životne sredine, jer su u pitanju sasvim nove činjenice koje zahtijevaju pokretanje novog postupka procjene utjecaja. Naše iskustvo kod promjene instaliranja snage na rijeci Hrčavki u Nacionalnom parku Sutjeska, pokazuju da je i Okružni sud u Banjoj Luci potvrdio naše stavove i oborio Rješenje o prihvatanju Studije utjecaja, između ostalog i zbog ovog propusta Ministarstva. Pošto su i u slučaju Ugra i Hrčavke u pitanju male hidroelektrane, promjena instalirane snage od nekoliko kW može uveliko promijeniti utjecaj na rijeku i njen živi svijet.“

Simeun Šodolović upozorava da i javne rasprave nisu urađene po zakonskim procedurama, a kao primjer nelogičnosti i netransparentnosti ističe javnu raspravu o davanju dozvole obavljanja djelatnosti proizvodnje električne energije na MHE „Novakovići“.

„Oni su 18.11.2014. održali javnu raspravu u restoranu „Ugarski brzaci“ o nacrtu dozvole za proizvodnju el. energije na koju niko od zainteresovanih građana nije došao. Apsurd je u tome što je javna rasprava zakazana i navodno održana u lokalu čiji je rad bio privremeno zabranjen od strane sanitetske inspekcije zbog nepravilne vode za piće. Eto to je jedan primjer kako i na koji način se organizuju javne rasprave.“

Na nepravilnosti oko izdavanja dozvola za MHE „Novakovići“ Udruženje za zaštitu prirode i prirodnih rezervata Kneževo upozoravali su i Regulatornu komisiju za energetiku RS-a, koja je ovom postrojenju izdala certifikat kojim se potvrđuje da je električna energija proizvedena iz obnovljivih izvora energije.

„Ukoliko investitor ima ovaj sertifikat, njemu se garantuje otkupna cijena proizvedene električne energije. Na naša upozorenja da je elektrana puštena u pogon sa snagom od 5.77 MW, a koncesija dodijeljena prvo na 2.5 MW a kasnije aneksima na Ugovor na 4.9 MW, iz Regulatorne komisije su nas obavjestili da je investitor dobio otkupnu cijenu koja pripada

elektranama iznad 5 MW. Dakle, dobili su garantovanu otkupnu cijenu od 0,1245 KM/KW, a ne 0,1327 KM/KW koja pripada elektranama do 5 MW. Znači investitor je dobio manju otkupnu cijenu ali je dobio 20% veću snagu, što po našim izračunima iznosi 300.000 KM više dobiti za investitora.“

Upravo je na inicijativu Udruženja za zaštitu prirode i prirodnih rezervata Kneževo inspekcija Republičke uprave u februaru 2015. godine izvršila inspekciju i dala rok od 180 dana investitoru „EHE d.o.o Banja Luka“ da izvrši izmjenu brane i napravi tkz. riblju stazu na MHE “Novakovići”, koja je naknadno i napravljena.

Isti inspektorat je u martu 2013. godine izvršio i inspekciju objekta MHE “Ilomska” kada su utvrdili da dio građevinskih objekata ne zadovoljava odobrenje za gradnju te je investitoru „Eling inžinjeriing Teslić“ zabranio dalje izvođenje radova.

Zabrana izvođenja građevinskih radova na MHE “Ilomska” nije dugo trajala. Iz Republičkog inspektorata informisali su nas da je investitor od Opštine Kneževo dobio rješenje kojim je omogućena daljnja izgradnja. Veoma je interesantan podatak da je opštinsko rješenje omogućeno na osnovu mišljenja Ministarstva za prostorno uređenje, građevinarstvo i ekologiju RS-a.

„Odjeljenje za prostorno uređenje i stambeno komunalne poslove opštine Kneževo, investitoru je izdalo rješenje kojim se odobrava izmjena i dopuna ranije izdate građevinske dozvole te da se može pristupiti izvođenju radova na izgradnji MHE „Ilomska“, čime su otklonjene utvrđene nepravilnosti. Postupak izdavanja odobrenja za građenje je vodio nadležni organ za poslove građenja opštine Kneževo na osnovu mišljenja Ministarstva za prostorno uređenje, građevinarstvo i ekologiju RS-a.“

Novoizabrani načelnik opštine Kneževo Goran Borojević ističe je da ova opština na godišnjem nivou od koncesija inkasira 150 000 KM. Također naglašava da je kompletna opštinska dokumentacija za hidroelektrane izdata u periodu mandata načelnika Čede Vukovića i Bore Škeljića.

O kredibilitetu ove institucije u periodu mandata Čede Vukovića najbolje govore podaci da je protiv bivšeg načelnika iz reda SNSD-a podignuta krivična prijava za zloupotrebu službenog položaja kao i podatak da je kao direktor šumskog gazdinstva „Čemernica“ poklonio 100m³ trupaca inspektoru šumarstva Damjenović Milanu u realizaciji njegovog stambenog pitanja. (Prilog PDF) (Prilog PDF)

Iako smo u više navrata kontaktirali investitore, predstavništvo austrijsko-slovenačkog koncerna „Kelag“, firmu „EHE d.o.o Banja Luka“, s kojom Vlada RS-a ima potpisan memorandum o suradnji kao i firmu „Eling Inžinjeriing Teslić“, nismo uspjeli dobiti termin za razgovor.

Beton djeci treba

Jelena Ivanić iz Centra za životnu sredinu smatra da ovakva praksa izgradnje hidroelektrana u BiH ostavlja nepopravljivu štetu na prirodu, ekonomiju i ljude, a od milionskih investicija jedini benefit imaju isključivo investitori.

„Možemo reći da su Studije uticaja na životnu sredinu jako loše urađene, većinom prepisivane i sa nedovoljnom količinom podataka ili veoma starim podacima. Prilikom izgradnje, uništava se veliki dio riječnog korita i okoline, gdje su većinom šume, zbog izgradnje pristupnih puteva i elektrovoda. Stav lokalne zajednice, struke, nevladinog sektora i javnosti je za mnoge od ovih projekata isključivo negativan što pokazuje da vlast pogoduje investitoru a zanemaruje potrebe i mišljenje građana i građanki.“

Zanemarivanje struke kao i kontinuiranih upozorenja ekoloških organizacija nadležnim institucijama i investitorima, evidentna su upravo na naknadno izgrađenoj ribljoj stazi na postrojenju „Novakovići“.

Dr.sc. Dušan Jelić sa Instituta za biološku raznolikost iz Zagreba naglašava da se objekti na Ugru teško mogu okarakterizirati kao ekološki prihvatljivi, obzirom da načinom izgradnje odnosno pregrađivanjem rijeka, ostavljaju jednaku štetu na prirodu kao i velike hidroelektrane. Prema mišljenju Jelića na osnovu fotografija postojeća riblja staza na MHE „Novakovići“ nema nikakvog efekta.

„Svaki od ovih bazena u nizu, bi trebao biti dulji nego što je širok tako da se u njemu riba može smjestiti u dijelove u kojima je protok usporen. Meni se čini da ovdje voda samo prozuri dolje prevelikom brzinom i efikasnost je vrlo upitna. Drugo što se tu ne vidi jest koliki su zapravo otvori za ribu na dnu tih pregrada. Ako su prevelike onda voda samo teče i riba nema snage savladati cijelu stazu. Ukoliko su premali onda riba i ne može proći kroz nju. Meni se čini da ova riblja staza samo ima jednu veliku rupu na dnu. Ako je to tako, a ne vidim kako bi bilo drugačije, onda je to katastrofa i nema nikakvog efekta kao riblja staza. Ja ne stajem ni na čiju stranu, samo gledam dokaze. Mi možemo postaviti naš sustav za praćenje na ribljim stazama, video kamera sa sonarskim snimanjem i onda ćemo vidjeti da li tu išta prolazi.“

Golim okom vidljivo je da je rijeka Ugar od nekadašnje rijeke sa bazenima i virovima postala tek obični planinski potočić u kojem je biološki minimum upitan. Simeun Šodolović ističe da je dosad izgrađenim elektranama ugrožena autohtona pastrmka koje u Ugru ima još u veoma maloj koncentraciji, ali da će planiranom izgradnjom još najmanje dvije elektrane u kanjonu Ugra, ovaj prirodni fenomen biti zauvijek uništen.

„Ukoliko budu izgrađene elektrane u kanjonu Ugra, dovest će se u pitanje opstanak divokoze koja je nastanjena na tom lokalitetu od šezdesetih godina kada je urađena

hidroelektrana Jajce 2. Također, isti problem će biti i sa medvjedom. Prema nekim informacijam kanjon Ugra je najbogatiji medvjedom divljači u Evropi, a te vrste ne trpe buku prilikom eksploatacije.”

Sporna dodjela koncesije, neregularna dokumentacija, niz nepravilnosti kao i kontinuirano uništavanje životne okoline radi parcijalnih interesa favoriziranih investitora, naravno nisu upitni za politički establišment u Republici Srpskoj. U trenucima kada propali privredni giganti svjedoče o kriminalnoj privatizaciji, vlast u ovom entitetu okreće se prodaji jedinog resursa koji im je ostao, netaknutoj prirodi. A u tome ih očigledno ni zakoni ne mogu spriječiti.

Izvor: Tacno